

İDARE VE DOĞAL AFETLER KARŞISINDA SORUMLULUĞUN ÖLÇÜSÜ

Anayasa "İdarenin hiçbir eylem ve işleminin yargı denetimi dışında" tutulamayacağı kuralını açıkça vurgulamıştır. Bu eylem ve işlemler var olan eylem ve işlemler olabileceği gibi yapılması gerekirken yapılmayan ya da sessiz kalmaktan doğan eylem ve işlemler de olabilir. Yargı yoluna başvurmanın gereği ise, salt bir kıyımın giderilmesi değildir. Burada öne çıkan gerçeğin ne olduğunun belirlenmesidir. Devlet örgütü biz yurttaşlarından ödevler beklerken onlara karşı da sorumluluklar taşır. Bu hem Anayasal açıdan ve hem de uluslararası sözleşmeler açısından. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Sosyal Devlet yaratma sözünü yurttaşlarına verirken AİHS ile de hem yurttaşlarına ve hem de sözleşmeyi imzalayan tüm devletlere insan haklarına saygılı, insanın yaşam hakkına garanti eden bir düzen kurma yükümlülüğünü üstlenmiştir. Bu açıdan ulaşılmaması gereken gerçek, idarenin, dolayısıyla devletin bu kurallara uyup uymadıklarını göstermek açısından önemlidir. Devlet idaresinin işleyişiyle ilgili birtakım biçimsel kurallar ve yöntem esasları, her şeyden önce nesnel ve yurttaşlar ve sözleşmeciler devletler tarafından denetlenebilmeye elverişli, saydam bir etkinlik göstermelidir.

Bunun sonucu olarak Deprem, sel baskını gibi doğal afetlere "**kader**" demek ya da "**mücbir sebep**" diyerek bunu geçiştirmek ve sorumluluğu üzerinden atmak sosyal devlet ilkesi ile bağdaşmaz. Bir eylemin neden sonuç ilişkisine bakmak gerekir. Bir doğal afet önceden sezilebiliyor mu? Seziliyorsa önlemi alındığı takdirde aynı etkiyi gösterecek mi? Doğal afetin sezilmesi ve beklentisinin anlaşılması ile doğal afetin meydana gelmesi arasında geçen zaman önlem almaya yetiyor mu? Devletin ya da İdarenin yaptığı ya da yapmadığı eylem ile meydana çıkan zarar arasında nedensellik bağı var mı? Bu sorulara verilecek yanıtlar idarenin sorumluluğunu ve derecesini açıklamaya yetecektir.

Bu gibi doğal afetler karşısında eli kolu bağlı oturmayı kaçınılmaz gören, bunu takdiri ilahi ya da kaderi diye değerlendiren bir anlayış ortaçağ karanlıklarında kalmıştır. Vergi alan, yurttaşından askerlik ödevi bekleyen bir idare yurttaşının yaşama koşullarını bilimsel esaslara göre düzenlemek zorundadır. Bu yerelde belediyeler olabileceği gibi genelde il, Hükümet, bakanlık da olabilir. Bu konuda asıl sorumluluğu üstlenen ise aslında idarenin temsilcileridir, yapılan yasal değişikliklerle idare ödemek zorunda kaldığı tazminatlar için kusurlu görülen kamu görevlilerine rücu edebilecektir. Daha önceki hukuk sistemimizde bu yoktu. Devlet kendi ajan ve memurunun tüm eylem ve işlemlerinin sorumluluğunu üzerine almıştı. Bu gün Sel, deprem gibi doğal afetlerde artık "**hizmet kusuru**" öne çıkmakta ve kusurlu ajan ve memurun derecesine göre sorumlu olmaktadır.

Türkiye'de devlet idaresinin, hizmet sorumluluğu altında olduğu insanlara karşı nasıl yabancılaştırmış olduğunu yıllardır izlemekteyiz. Yakın zamanda gerçekleşen Deprem'den sonra bilim adamlarının yaptığı uyarılara karşın hala dilsiz ve sağırın oynanmasına başka bir anlam verebilir miyiz?

Öngörülen bir doğal afetin ezici, etkilerini ortadan kaldıran nitelikte bir eylem ve işlem içine girmeyen idare elbette ezici etkilerden sorumlu tutulacaktır.

Bu panelde sayın konuşmacıların ve konunun uzmanlarının alanlarına girmek istemiyorum. Ancak bu konularda iki örnek Danıştay kararından söz etmek istiyorum. Bunlardan biri 1999 depremi ile ilgili olup Danıştay 11. Dairesinin verdiği bir kararda.

"Deprem; idarenin doğrudan yürüttüğü bir kamu hizmeti faaliyetinden kaynaklanmaması, öngörülememesi ve/veya öngörülebilir nitelikte dahi olsa önlenemez olması nedeniyle mücbir sebep olarak değerlendirilmesi zorunludur. Deprem oluşmasında idareye bir kusur yüklenemeyeceğinden idarenin kusura dayalı sorumluluğundan da söz edilmesi mümkün değildir." Demekte bir başka kararında ise Erzincan ve dinar depremlerinde, oturdukları devlet lojmanları yıkılmış iki devlet görevlisinin açtıkları davada; "birinci derecede deprem bölgesi olan Erzincan ilinde gerekli inceleme ve araştırma yapılmadan söz konusu binanın (lojman) satın alınmasında davalı idarenin hizmet kusurunun bulunduğu" saptanarak buna göre karar verildiği görülmektedir. Birinci kararda idare doğal afet sorumluluğundan tamamen bağışık tutulmuş, ikinci kararda ise salt lojman tedarik etmekteki hizmet kusurundan söz edilmiştir.

Bugün yakın tarihte üstü üste yaşadığımız Ayamama deresi ne yazıktır ki yalnız dere yatağını ayamayan insanların değil yerel ve genel yönetimin de ayamamış olması sonucunu doğurmaktadır.

İstanbul Barosu bu konuda Bu etkinliği düzenleyerek insanların yaşadığı açmazlara bir çözüm getirmeyi amaçlamaktadır.

Av. Muammer AYDIN

İstanbul Barosu Başkanı

("İdarenin Doğal Afetler Karşısında Sorumluluğu" paneli
Açılış konuşması – 16.10.09)